

We weten het niet

Militairen die hebben deelgenomen aan een militaire missie kunnen na terugkeer daarvan negatieve psychosociale gevolgen ondervinden die gerelateerd zijn aan die missie. Dit feit lijkt van alle tijden. De negatieve gevolgen kunnen kortdurend zijn, maar soms hebben ze een langdurige invloed op iemands welzijn of inzetbaarheid. Een indrukwekkend voorbeeld hiervan is te vinden op de cd *Amused to Death* van de Engelse popmuzikant Roger Waters.¹ Op deze cd verwerkte Waters interviewfragmenten waarin Alf Razzell, een Engelse veteraan uit de Eerste Wereldoorlog, vertelt hoe traumatische herinneringen hem bleven achtervolgen tot het moment dat hij in 1984, op 87-jarige leeftijd, bij toeval de naam van een kameraad op het oorlogsmonument in Arras zag staan. Die kameraad had hij indertijd dodelijk gewond moeten achterlaten op het slagveld. Pas bij het zien van de naam op het monument kwam zijn kameraad weer voor hem tot leven en kon hij vrede hebben met het verleden.

Om de kans op psychosociale klachten te verkleinen, bereidt Defensie haar personeel voor op een missie door een opleidings- en trainings-traject dat militairen op individuele en eenheidsbasis doorlopen. Ook hanteert Defensie een zorgsysteem om gezondheidsproblemen zoveel mogelijk te voorkomen of te behandelen, voor, tijdens, en na de missie. Ondanks deze maatregelen lijkt het niet te voorkomen dat

een deel van de militairen – soms al tijdens de missie – kampt met psychosociale klachten vanwege de uitzending. De negatieve psychosociale gevolgen voor militairen die uitgezonden zijn geweest, de veteranen, komen regelmatig in de media. Daarnaast zijn veteranen met klachten vanwege de uitzending frequent reden voor onze volksvertegenwoordigers om vragen te stellen aan de minister van Defensie over de risico's die militairen lopen tijdens uitzending, wat Defensie eraan doet om de risico's te verminderen en wat de kwaliteit van de zorg voor veteranen is.

In zowel de berichtgeving in de media als de aandacht van volksvertegenwoordigers doet zich iets opmerkelijks voor. Vrijwel zonder uitzondering gaat het over veteranen met een post-traumatische stress stoornis (PTSS). Iemand met PTSS ondervindt dermate last van symptomen van herbeleving, vermijding en verhoogde prikkelbaarheid dat zijn of haar sociaal functioneren daaronder (ernstig) lijdt. PTSS is dus een ernstige psychische ziekte en (mede) vanuit Defensie wordt veel onderzoek gedaan om te achterhalen hoe PTSS kan worden voorkomen en behandeld. Zo meldde de staatssecretaris van Defensie al weer enige tijd geleden aan de Tweede Kamer de voortgang van zestien wetenschappelijke onderzoeken naar PTSS.

Maar wat is er nu zo opmerkelijk aan dat de media en politiek zoveel aandacht schenken aan veteranen met PTSS? Immers, PTSS is een ernstige ziekte en het is niet meer dan normaal dat Defensie alles in het werk stelt om die ziekte te voorkomen. En als het dan onverhoopt toch voorkomt dan moet er alles aan

¹ De bassist en zanger Roger Waters maakte tot begin jaren '80 deel uit van Pink Floyd. Op diverse cd's van deze popgroep en van zichzelf verwerkte Waters het verlies van zijn vader, tweede luitenant Eric Fletcher Waters, die in 1944 sneuvelde tijdens de landing bij Anzio in Italië. De geluidsfragmenten die Waters op zijn cd heeft verwerkt zijn afkomstig uit de BBC-documentaire 'Everyman: A game of ghosts' uit 1991 waarin Razzell wordt geïnterviewd.

worden gedaan om het te verhelpen. Zeker. Het opmerkelijke is echter dat er naast PTSS een grote variëteit aan psychosociale klachten onder veteranen lijkt voor te komen waarvoor weinig aandacht is. De klachten zijn bijvoorbeeld angstklachten, aanpassingsproblemen, relatieproblemen, depressie, mentale vermoeidheidsklachten, concentratieproblemen, gevoelens van onrust, slaapproblemen, conflictueus gedrag, risicovol grensverleggend gedrag, overmatig gebruik van alcohol en verhoogde stress.

Kortom, er lijkt een wat eenzijdige focus in de media, bij politici – en als gevolg bij de Defensietop – op één van de mogelijke psychosociale klachten die veteranen kunnen krijgen vanwege de uitzending. Door deze eenzijdige aandacht voor veteranen met PTSS dreigen veteranen met andere klachten vanwege uitzending ‘buiten beeld’ te raken. Dat is een ongewenste situatie. Waarom is er bij de Defensietop en de politiek aandacht voor zestien onderzoeken naar PTSS en niet voor onderzoek naar andere klachten? Zijn die onderzoeken er wel? En zo niet, waarom niet? Iedere militair verdient de beste (mentale) voorbereiding en iedere militair of veteraan met klachten vanwege uitzending verdient aandacht en heeft recht op adequate hulp. Daarvoor is goede wetenschappelijke kennis over psychosociale gevolgen van uitzending nodig die verder gaat dan kennis over PTSS.

En aan die brede kennis ontbreekt het. Daarom is hiervoor een aantal malen een ‘slag om de arm’ gehouden en ‘lijkt’ iets zo te zijn. Eigenlijk weten we erg weinig van de negatieve gevolgen die een uitzending kan hebben voor Nederlandse veteranen op de korte, middellange en lange termijn na uitzending. Komen echtscheidingen vaker voor onder veteranen die uitgezonden zijn geweest dan onder militairen zonder uitzendervaring? Neemt met een toenemend aantal uitzendingen ook de kans op een echtscheiding toe? We weten het niet. Vervang het woord ‘echtscheiding’ voor ‘relatueel geweld’ of ‘zelfdoding’ en ook dan geldt: we weten het niet. Hetzelfde geldt voor een willekeurige psychosociale klacht. Hoe hangen psychosociale klachten na uitzending samen of

hoe beïnvloeden ze elkaar? We weten het niet. Er zijn buitenlandse onderzoeken, bijvoorbeeld in de Verenigde Staten, naar echtscheiding en zelfdoding bij veteranen. Ook de Britten doen al vele jaren uitgebreid onderzoek naar een groot aantal psychosociale gevolgen van uitzending. De opleiding en training van Amerikaanse en Britse militairen verschilt echter van die van Nederlandse militairen, net als de manier waarop beide landen hun militairen inzetten. Ook de duur en intensiteit van de uitzending waaraan militairen worden blootgesteld zijn anders voor Amerikaanse en Britse militairen in vergelijking met Nederlandse. Het is dus maar de vraag of die buitenlandse onderzoeksresultaten één-op-één zijn te gebruiken in de Nederlandse situatie. Maar ook dat weten we niet.

Door eenzijdige aandacht voor veteranen met PTSS dreigen militairen met andere klachten na uitzending ‘buiten beeld’ te raken

Het is niet altijd kommer en kwel na uitzending. Gelukkig weten de meeste veteranen na hun uitzending de draad weer op te pakken, ondanks eventuele ondervonden tegenslagen. En naast negatieve gevolgen kunnen veteranen ook positieve gevolgen ondervinden vanwege de uitzending. Men sluit vriendschappen voor het leven, men heeft geleerd om met moeilijke situaties om te gaan, of men is het leven meer gaan waarderen. Het zijn slechts enkele voorbeelden van die positieve gevolgen. Deze positieve gevolgen lijken (!) op grote schaal voor te komen onder Nederlandse veteranen. Maar voor degenen met wie het niet goed gaat moet er aandacht en zorg zijn. En voor iedereen de best mogelijke zorg gebaseerd op goed wetenschappelijk onderzoek. Dat we weinig weten van de prevalentie van de diverse negatieve gevolgen van uitzending onder Nederlandse veteranen en hoe die gevolgen zijn te voorkomen of te beïnvloeden als ze zich voordoen, is daarbij een serieuze handicap. Een handicap die Defensie snel moet overwinnen als zij personeelszorg serieus neemt. ■